

Koštuřík, Pavel

[Medunová-Benešová, Anna. Jevišovická kultura na jihozápadní Moravě: výšinná sídliště Grešlové Mýto, Vysočany a Jevišovice]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1980, vol. 29, iss. E25, pp. 300-301

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108936>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

č. 31 a 37). Sociální jednotka, pohřbená ve Velkých Raškovcích, se pravděpodobně zabývala zprostředkováváním mimokarpatské kamenné suroviny (rohovcové hlízy z Volyňsko-podolské plošiny), tj. jistou formou směny významné suroviny; pokud se tato činnost týká i kovové suroviny, nelze určit. Pohřebiště představuje ranou fázi tiszapolgárské kultury a mezi dosud známými nekropolemi (Tibava, Tiszapolgár-„Basatanya“) je nejstarší.

Vizdalovu novou knihu je třeba uvítat jako významný a konkrétní příspěvek k dějinám evropského eneolitu. Vedle vlastní pramenné hodnoty obsahuje práce také řadu závažných dedukcí archeologického, ekonomicko-sociálního a umělecko-historického charakteru. Archeologická analýza náleзовého materiálu si možná vyzádá v budoucnosti ještě hlubšího pohledu a umožní snad i v relacích s dalšími lokalitami zpřesnit chronologii pohřebiště i celé tiszapolgárské kultury; současně ještě k takové práci čas nedozrál. Je třeba také litovat, že fotografické přílohy nejsou v knize reprodukovány v té kvalitě, jakou by si dokumentovaný archeologický materiál zasloužil. Jistě se v tomto směru v budoucnu dočkáme i ze strany Východoslovenských tiskáren v Košicích zlepšení.

Vladimír Podborský

Anna Medunová-Benešová, Jevišovická kultura na jihozápadní Moravě. Výjinná sídliště Grešlové Mýto, Vysočany a Jevišovice, Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně V/3, Academia Praha 1977, 90 stran, 14 obrázků v textu, 16 fotografických tabulek + německé resumé.

Dlouho očekávaná studie dr. A. Medunové-Benešové, ČSČ., se zabývá problematikou jevišovické kultury v prostoru jihozápadní Moravy, odkud známe nejvíce památek z tohoto období. Naprostá převaha archeologických nálezů jevišovické kultury v uvedené oblasti je dána archeologickým výzkumem, který zde byl zvláště intenzivní. Zásahu na něm měli především archeologové-amatéri J. Palliardí a F. Vildomec.

V úvodu studie se A. Medunová-Benešová zabývá nálezovými okolnostmi, tříděním, precizností popisu a uložením archeologického materiálu z Grešlového Mýta, ze Starého Zámku u Jevišovic a z Palliardího hradiška u Vysočan. Autorka se právem kriticky staví k archeologickému výzkumu na Palliardího hradišku u Vysočan, kde prováděl výzkum J. Sobotka. „Archeologický výzkum“ J. Sobotky byl schválen s podmínkou odborného dozoru pracovníků z Archeologického ústavu v Brně. Bohužel se tak nestalo a J. Sobotka, který obešel uvedené nařízení, kopal zde bez jakékoliv konzultace s příslušnými odborníky. Tak došlo víceméně ke zničení lokality jedinečného významu. Zmíněný archeologický výzkum u Vysočan lze hodnotit jako výzkum nedostatečný, srovnáme-li ho s archeologickým výzkumem J. Palliardího na Starém Zámku u Jevišovic, kde zmíněný badatel pracoval na počátku našeho století. Dnes lze plným právem říci, že J. Sobotka zdaleka nedosáhl kvalit J. Palliardího přesto, že oba archeology-amatéry dělila od sebe téměř čtyřicetiletá zkušenost s vedením archeologických výzkumů a četné nové poznatky jak v provádění terénních archeologických prací, tak i zkušenosti se základním vyhodnocováním a uchováváním archeologického materiálu. Sám jsem měl možnost vidět torzo archeologického materiálu z Palliardího hradiška u Vysočan, které bylo uloženo v nepředstavitelně špatných prostorách v městském muzeu v Moravských Budějovicích. Zpracování archeologického materiálu z muzea v Moravských Budějovicích si proto vyzádalo od autorky značné pile a času.

V první části práce — Jevišovice B a Vysočany se badatelka podrobně zabývá hodnocením archeologického materiálu; především se zaměřuje na stanovení jednotlivých keramických tvarů jevišovické kultury. Společně vyhodnocuje keramické třídy z obou lokalit a předpokládá, že osídlení zmíněných výšinných sídlišť probíhalo téměř současně. Stanovení jednotlivých keramických forem je velmi podrobné a náležitým detailním rozbohem výzdoby. V analytické části autorka vyhodnocuje jednotlivé tvary výzdoby a její umístění na keramice z Jevišovic a Vysočan. Výsledky srovnává mezi sebou a hledá k nim analogie ve střední Evropě a na Balkáně. V uvedených oblastech nachází nápadné shody ve výzdobě na četných keramických tvarech. Při rozboru archeologického materiálu se autorce podařilo zjistit na několika fragmentech typickou výzdobu, která se objevuje na keramice kulovitých amfor (ornament kroužkových vpichů). Hodnověrné je pojetí A. Medunové-Benešové o praktické funkci důlku u lublaňských misek, které podle autorky sloužily k obětním účelům. Vedle

zachycení projevů keramiky kulovitých amfor zjistila autorka přítomnost tzv. bernburských (českých) hrnků v keramickém souboru z Vysočan, zatímco neexistují na Starém Zámku u Jevišovic. Některé keramické tvary mají četné vztahy ke skupině Kosihy-Čaka a Makó (především mísy s charakteristickou výzdobou). V práci je proveden podrobnější rozbor kostěných předmětů, kamenných a měděných nástrojů, lidské plastiky z hlíny, kosti a kamene. V závěru I. části dochází A. Medunová-Benešová k poznatku, že lokalita u Vysočan má více společných prvků s českou řivnáčskou kulturou. Jde zejména o větší výskyt keramických fragmentů kulovitých amfor a přítomnost bernburských (českých) hrnků. Na základě těchto poznatků se jeví vysočanské sídliště jako starší. Představuje starší fázi jevišovické kultury, zatímco materiál z Jevišovic B je o něco mladší, s méně výraznými vztahy k západu a s převládajícími prvky z jihu a jihovýchodu. Badatelka dále konstatuje, že jevišovická kultura se neomezuje pouze na území jihozápadní Moravy, nýbrž zasahuje i na území Rakouska, kde tvoří s místní skupinou Mödling-Zöbing jednotnou kulturu. Směrem na východ by jevišovická kultura neměla přesáhnout řeku Moravu, což není podle mého názoru tak jisté. Kontakty se skupinou Kosihy-Čaka nejsou příliš výrazné. To nelze říci o vztazích k oblasti lublaňských blat, kde autorka dokazuje četné vztahy ke skupině Ig I. Podle A. Medunové-Benešové se jevišovická kultura objevuje v mladším období kultury řivnáčské a konečnou fází se dotýká horizontu Kosihy-Čaka. Z toho vyplývá, že by se jevišovická kultura měla dožít počátku kultury zvoncovitých pohárů.

V druhé části — Grešlové Mýto autorka podrobně rozebírá nálezový materiál z této lokality a provádí analýzu jednotlivých keramických tříd a jejich výzdobu. Podobně jako v první části hledá analogie v sousedních oblastech jak pro výzdobu, tak i pro keramické tvary. Zajímavá je přítomnost šipek s řapem, které známe z nejstarších nálezů kultury zvoncovitých pohárů. V závěru druhé části dochází badatelka k poznatkům, že nálezy z Grešlového Mýta tvoří samostatnou fázi, která se zdá být z hodnoceného materiálu ze třech výšinných sídlišť nejstarší. Podle A. Medunové-Benešové představuje lokalita u Grešlového Mýta předjevišovickou fázi, kterou lze synchronizovat s chamskou skupinou. V uvedené předjevišovické fázi hrálo důležitou roli kanelované podloží. Svůj názor opírá autorka o převažující výskyt mís nálevkovité profilace a o velké bohatství i rozmanitost plastické výzdoby (páska, obloučky). Naopak dokládá slabší zastoupení keramiky zdobené brázděným vpichem a otiskem šňůry, totální absenci rohatých uch a rovněž nepřítomnost lublaňských misek na nožce. Pouze 6 % zastoupení mís se zataženým okrajem tvoří minimum vzhledem k lokalitám u Jevišovic a Vysočan. Dále se neobjevily u Grešlového Mýta charakteristické jevišovické hrnce s hladkým válečovitým nebo méně rozevřeným hrdlem, odděleným od slámované výduti plastickou páskou, řadou vpichů nebo jen lalokovitými výčnělky. Posledně uvedené poznatky opravňují badatelku k názoru o osobitěm postavení Grešlového Mýta v rámci jevišovické kultury.

Přesto, že autorka vyhodnocovala archeologický materiál pouze ze tří lokalit, dospěla k zajímavým výsledkům, které přináší nový pohled na jevišovickou kulturu. Škoda, že při této příležitosti nevyužila svých bohatých poznatků z archeologického výzkumu v Brně-Lišni. Zmíněná kultura byla značnou dobu u nás opomíjena a blíže nezpracována. Z tohoto hlediska nutno ocenit práci A. Medunové-Benešové a plným právem ji pokládat za výchozí studii k dalšímu vyhodnocování jevišovické kultury.

Pavel Košťálek

V. M. ЦИГИЛИК, Населення верхнього подністров'я перших століть нашої ери. Видавництво „Наукова думка“, Київ 1975

Monografie Vladimíra M. Cyhylyka (rusky V. N. Cygylyk) s názvem „Naselennja verchn'oho Podnistrov'ja peršych stolit' našoji ery“ a s podtitulkem „Plemena lypyc'koji kul'tury“ byla vydána péčí Akademie nauk Ukrajinské RSR v roce 1975. Je to další přínosná syntetická práce sovětských vědců pro hlubší poznání osídlení evropské části Sovětského svazu v prvních státech našeho letopočtu a je proto závažná i pro řešení celé širší problematiky vzniku a časného vývoje historických Slovanů, a to tím spíše, že se vyskytli badatelé spojující přímo tuto kulturu se vznikem slovanského osídlení východní Evropy.

Práce sama, jak ukazuje její titul a zejména podtitulek, je věnována osídlení horního povodí Dněstru lidem s lipickou kulturou (u nás se již vžila forma přepisu podle ruského